

Diskussioon Piibli teemal aine *Füüsikaline maailmapilt* kuulajate jututoas aastal 2007 ja 2011.

Tudeng MR: Vaevalt, et enamus meie generatsioonist Piiblit usub, kuid kuidagi me ju siia ilma saime. Enamus usub evolutsiooni ja looduslikku valikut. Mina usun kõrgemasse eluvormi. Miks? Kui kogu Universumis on eesmärgiks saavutada kõige "laisem" olek, siis miks peaks Maakeral olema nii komplitseeritud elukooslus? Võiks ju olla ainult mööda maad ulguv tuul.

Planeedi sünni käigus oli siin ainult kivi ja jää. Kuskilt pidi tulema mingi bakter, viirus või mingi spoor, mis kogu siinse elutsükli käima pani. Kuigi see viitab evolutsioonile ja Darwini teooria ei ole ju vale, ei usu ma siiski et kõik tänased ja "Punasesse raamatusse" kantud eluvormid on arenenud välja siin planeedil. Väga vabalt võib kuskil miljonite valgusaastate kaugusel olla mingi tehnoloogiliselt väga kõrgelt arenenud eluvorm, mille eksistentsi eesmärgiks on saanud Universiumi täitmine eluga. Maa sattus olevat paras koht alguseks proovima roomajatega, siis näiteks inimestega. Ma ei tea, mis sauruste ja meie aja vahel toimus. Igal juhul, selline kauge "tulnukas" on minu maailmapildi Jumal. Keda teie seal näete?

Kalev Tarkpea (KT): Juhin tähelepanu faktile, et põhimõtteline erinevus Jumala-usu ning tulnukate-usu vahel puudub. Mõlemate kohta võib öelda, et need on alistumised või kergemat teed minekud. Me ei esita enam küsimust „Miks kõik siin Maa peal nii on nagu on?“. Me nendime, et „meist palju kõrgem vorm“ (Jumal, tulnukad, kes/mis iganes) – on nii tahtnud. Aga mis muud meil üle jääb? Kui me peame tunnistama, et me ei oska ise välja mõelda meid endid rahuldavat seletust.

Tudeng MM: Mina väidan seda, et kui Jumal on/oli olemas siis lõi ta inimesed vaid selleks, et nende vaatlemisel paremini iseenda loomust mõista. Minu maailmapildis on Jumal lihtsalt üks uudishimulik vaatleja, kes ei sekku meie ellu ja seega pole tema olemasolu küsimus minu jaoks üldse oluline.

KT: Olen valmis nõustuma, et see on üpris tõenäoline variant. Nimelt: „Jumal lõi inimesed selleks, et nende vaatlemisel paremini iseenda loomust mõista.“

Tudeng TM: Huvitav jah, jumalat tõesti paljud ei usu kuid siiski usutakse, et on saatus vms niinimetatud "kõrgem jõud".. Evolutsiooni kohapealt tundub inimene pigem võõrkeha olevat..

Tundub, et loodus on asjad just nii seadnud, et kõigile organismidele on antud (s.t evolutsiooniliselt arenenud) täpselt need omadused, mida neil ellu jäämiseks vaja läheb. Siis tekib küsimus miks kasutame kõigest murdosa oma aju potentsiaalid. Ning asjaga tegeldes avastame, et suudame rohkemat, kui varem uskunud oleks. Muideks nüüd vist avastati, et neandertaallased polegi inimese eelkäijad vaid eksisteerisid samaaegselt ja inimene lõi nad minema. Kahjuks tekitab sellistel teemadel arutlemine kõigest küsimusi juurde, ning vastuseid on pagana vähe. Lõppude lõpuks võivad kõik iseasja arvata ja niikaua kuni vastupidist ei tõestata, on kõigil veel õigus kah.. ☺

Tudeng MK: Minu arvates on piibel täiesti ebaadekvaatne kuna on kirjutatud ja kokku pandud ühe inimgrupi poolt. Ühesõnaga, kellegi subjektiivsed loomingud ja külge poogitud müüdid on aja jooksul põimunud ja kokku kogutud. Seega ma välistaks igasuguse piibli seose jumalaga. Jumal kui selline ei saa olla isikuline. Ja kui nimetada kõiksust Jumalaks, siis miks peaks seda üldse "Jumalaks" nimetama? Võib ju öelda lihtsalt "Loodus" või "Kõiksus" või mis iganes. Lõppkokkuvõttes ei oma see eriti mingit tähtsust sest nagunii usub igaüks seda, mida ta uskuda tahab.

MM: Inimestel on ka kalduvus oma veendumusi teistele peale suruda ja oma usku pöörata. Veel hiljuti käis üks jehhoova tunnistaja mu ukse taga maailma lõppu kuulutamas, isegi andis mulle lehekese, millel oli kirjas mis kõik maailmas halb on ja miks ma peaks nende usku minema. Viimase peamiseks põhjuseks oli nimelt see, et varsti tuleb üks 7 peaga koletis kes katkub mul riided seljast ja siis sööb mu ära. Ainult jehhoova tunnistajad pääsevad sellest jubedusest. Kuna sel jumalal on ainult üks selline koletis ☺, siis võtsin kalkulaatori kätte ja hakkasin arvutama et kui kaua läheb koletisel aega et nahka pista 6 miljardit mitteuskujat kui ühe inimese närimiseks kulub umbes 15 minutit. Kui ma kuskil arvutusviga ei teinud, siis

sain tulemuseks 171233 aastat. Seda muidugi eeldusel et inimesi ei teki vahepeal juurde, koletisel ei saa kõht kunagi täis ja ta peab närima vahet pidamata.

TM: Hahahhh, mul käib kah igasugu karvaseid ja sulelisi pidevalt uksetaga.. Kui kollil on 7 pead siis ta sööb ju seitset inimest korraga.

MM: Pildi peal sõi küll ühte inimest korraga ☺ Jah, seal lehel oli lahe pilt sellest.

KT: Üksainus küsimus inimesele, kes väidab, et Piibel on ebaadekvaatne. Ja see küsimus on: kas olete Piiblit lugenud? Või edastate kellegi autoriteetse isiku seisukohta? Piibilil on huvitav omadus - temast saab aru vaid hooliv, lugupidamisega suhtuv inimene. Ja saab seda paremini, mida suurem on hoolivus.. Kui Te aga suhtute Piiblis eelarvamusliku põlgusega, siis see raamat jääbki Teie jaoks suletuks. Jääb üle vaid Teile kaasa tunda...

MK: Vastus küsimusele - Jah, olen küll. Ja kindlasti ei arva ma seepärast niimoodi et keegi kuskil nii väitis. Sõna "ebaadekvaatne" ei näidanud antud juhul minu eelarvamuslikku põlgust vaid (minu arvates) pigem seda et kui ühte raamatut on võimalik nii mitut moodi tõlgendada kui Piiblit, siis puudub selle suhtes ühtne arusaam ja samahästi võib igaüks ise endale maailmapildi ja moraali valmis mõelda.

KT: Kui väidate, et olete Piiblit lugenud, siis küsixin Teilt edasi: kuivõrd Teil tekkis tunne, et loetu on kirjutatud just Teile? Et see annab vastuse mõnele Teie jaoks olulisele probleemile? Või seda tunnet ei tekkinud Teil üldse? Aga Teil on kahtlemata õigus selles, et igaüks võib endale maailmapildi ja moraali ise valmis mõelda. Ja mõtlebki. Ka totalitaarsüsteemide füüriteritel oli oma „moraal“, mida nad jutlustasid – seni, kuni nende värk ajaloo prügikasti jõudis. Küsimus on antud kontekstis õigupoolest selles, kas ja kuivõrd inimene käsitleb Piiblis kirjutatud olulise informatsioonina, millest mõtlemisel lähtuda tuleb. Mina käsitlen, aga Teil on täielik õigus seda mitte teha. Inimene on vabatahteline olend... Mis aga puutub võimalike tõlgenduste paljususse, siis see on paratamatu. Ma ise pooldan varianti, mille kohaselt igal inimesel on õigus tema enda poolt valitud viisil Piiblist aru saada. Leian, et küsimus liitumisest mingi konfessiooniga (katoliiklus, luterlus, õigeusk, islam, Jehoova tunnistamine, Elu Sõna vms) tuleb otsustada lähtuvalt sellest, kuivõrd see konfessioon (või konkreetne kogudus) aktsepteerib inimese õigust tema enda poolt valitud viisil – aru saada. Mina olen liitunud luterliku Tartu Ülikooli-Jaani kogudusega, sest ma tunnen selgesti, et: a) mul on hea olla Jaani kirikus (olen jõudnud Jumalale maksimaalselt lähedale) ning b) minu õpetajad aktsepteerivad minu õigust Piiblist aru saada just minu poolt valitud viisil.

MK sel teemal rohkem sõna ei võtnud. Seega ta ei vastanud ka KT küsimustele.

Tudeng TP: Ma ei usu, et Jumal kui selline on mingi eluvorm või olend. Küll aga usun, et on olemas mingisugune seaduspärasuste hulk, mis meie elu koordineerib. Hulk kindlaid põhjus-tagajärg seoseid. Samas aga arvan, et inimene ei saa kuidagi tajuda mingite sündmuste põhjuslikkust (Hume) ning seega arvan ka, et üritada neid seaduspärasusi 'avastada' hüpotees-eksperiment meetodil on ebavajalik. Teisisõnu minu arvates on Jumal igaüks ise, sest inimese usk lähtub inimese enda subjektiivsusest, kuna absoluutse tõe tajumine on võimatu.

KT: Mõni sõna arvamusel, et „...inimene ei saa kuidagi tajuda mingite sündmuste põhjuslikkust (Hume) ning seega üritada neid seaduspärasusi 'avastada' hüpotees-eksperiment meetodil on ebavajalik.“ See on agnostilise filosoofia põhiväide, mille järjekindel rakendamine välistab igasuguse loodusteaduse. Samas on just loodusteaduslikud teadmised maailma kohta tehnoloogilise progressi aluseks. Ütleksin, et on ebaeetiline kasutada tehnoloogilisi hüvesid (autod, raadioside, arvutid, internet jms) ning samas eitada (või koguni naeruvääristada!) nende loomisel kasutatud loodusteaduslikku (hüpotees-eksperiment) meetodit. Niisiis, kui tahate olla järjekindel agnostik siis pekske sodiks oma auto ja arvuti ning kolige tagasi agraarühiskonda. Toituge omakorjatud seentest ja marjadest ning omakäeliselt kütitud metselajate lihast. Ise vilja kasvatada ning käsikivi peal jahuks hõõruda võite ju ka.. ☺

Tudeng MK 06.09.2011:

Ma olen üliõpilane materjaliteaduse erialalt, kes käis teie viimastes füüsikalise maailmapildi loengutes ja mul tekkis nendega seoses palju küsimusi ja mõtteid. Mind huvitab teie maailmapilt ja usulised vaated. Mul ei ole plaanis nende küsimustega teid kuidagi solvata või ümber veenda, need on esitatud vaid huvist saada neile põhjendatud vastus.

Esimene küsimus tekkis mõõtmete ja teada ja teadmata osa kohta universumis. Ma sain aru, väikseimad praeguseks teadaolevad osakesed on leptonid ja kvargid ja teoreetiliselt arvatakse et need koosnevad stringidest ja braanidest, kuid seda pole suudetud tõestada. Aga enamik füüsikutest siiski jagab seda uskumust. Ja ilmselt kui ka need suudetakse millalgi ehk ära tõestada, arvatakse leiduvat veel väiksemaid osakesi jne. Seega füüsikalise aatomi mõiste, ehk jagamatu osakese mõiste põhimõtteliselt kaoks?

KT: Miks kaoks? Igal teadmiste tasemel eksisteerib sisemine nähtavushorisont. Ikka on olemas antud teadmiste tasemel (veel) jagamatud osakesed.

MK: Samamoodi ka suurte ühikutega. Kuigi on teada arvatav Suure paugu universumi suurus jääb ikkagi küsimus, et kas peale selle on veel mingi ruum või ala? Et alati jääb küsimus, et kui universumi äär ette tuleb, mis siis selle taga on.

KT: See on veidi vildakas mõtteviis, mis tuleneb relativistliku füüsika mittemõistmisest. Meist kõige kaugemad objektid eemalduvad meist peaaegu absoluutkiirusega. Ja kiiremini kui absoluutkiirusega nagunii miski meie praeguses maailmas liikuda ei saa. Seega mingit konkreetset "Universumi äärt" pole põhimõtteliselt olemas. Te olete selle ise välja mõelnud. Objektid, mille kohta meil veel on mingit füüsikalist infot, lähevad sujuvalt üle objektideks, millest meil enam aimugi pole ja ei saagi olla. Me ei tea isegi seda, kas nad on olemas või mitte..

MK: Sest 10 astmes 26 meetrit on universumi teoreetiline piir. Seega minu maailmavaate kohaselt on alati asju millest me ei tea, kuid on ka suur hulk asju millest me teame. Aga mida rohkem me teame seda rohkem me avastame kui vähe me teame.

KT: Jah, loomulikult. Nõustun 100%. Aga selle juures ei maksa sattuda hüsteerikasse. Tuleb püüda võtta seda fakti rahulikult. Sellega leppida.. ☺

MK: Aga mul tekkis ka küsimus teie väite kohta, kus te ütlesite midagi sellist, kui ma õigesti aru sain, et oleks naiivne uskuda, et aine ja väli on siia ilma tekkinud ilma põhjuseta ja nagu ei millestki.

KT: Ma päris nii ei öelnud. Vähemasti oma meelest. Ma ütlesin: "..on naiivne uskuda, et just meile sobiva Universumi tekkimine kui ülimalt väikese tõenäosusega sündmus (erinevatel hinnangutel tõenäosused alates $1/10^{E20}$ kuni $1/10^{E123}$) - toimus *juhuslikult*. See, kes midagi niisugust väidab, annab sisuliselt alla. Tunnistab üles, et ta ei oska seletada. Kes usub *sellisesse* juhuslikkusesse, ei saa enam olla loodusteadlane.."

MK: Ja selles suhtes lähevadki jumalauseadlike ja ateistlike füüsikute maailmapilt suures osas lahku. Mind huvitab see, et oletades, et Jumal, mis tahes materiaalses, vaimses või mõnes muus vormis siiski on olemas ja lõi maailma, siis kes lõi Jumala, või kuidas saab tema eksisteerida?

KT: "See ei ole enam meie probleem", vastab religioosne inimene. Tuleb usaldada Jumalat. Ta annab meile just niipalju teadmisi, kui me vajame. See pole enam meie asi, mille alusel eksisteerib Tema. Kindlasti ei allu Jumal sellistele ajalis-ruumilistele piirangutele, millistele allume meie.

MK: Kas tema eksistents on siin ka ilma põhjuseta ja ta tekkis eimillestki? Või kuidas teie seletaksite Jumala

eksistentsi? Kui te seda ei oska, sest te lihtsalt ei tea, siis kas samahästi ei võiks ka ateistliku füüsika kohta öelda, et me lihtsalt ei tea kust see aine ja väli tulid samamoodi nagu ei osata öelda, kust tuli Jumal, kes väidetavalt selle välja, aine ja kogu korrapära siia lõi?

KT: Jah, palun väga - uskuge, mida tahate. Mina väidan vaid seda, et ateistlik maailmapilt pole mitte karvavõrdki teaduslikum kui religioosne. Teie asute mulle praegu omistama väidet nagu teaksid religioossed teadlased maailma kohta füüsikaliselt midagi enam kui ateistid. Aga ma pole seda väitnud.

MK: Te rääkisite ka oma kogemustest vastatud palvetele, ettenägijatest ja tunnetuslikkusest.

KT: Täpsemalt - **ilmutuslikust** infost. Tunnetus on üks teine asi.. :-)

MK: Küsisite isegi auditooriumilt küsimuse, kas kellegil on kogemust ettenägijatega või peavad end ise ettenägijaks. Ka mina tõstsin kae, kuid mina ei suuda seda kuidagi jumalaga seostada.

KT: Aga ega minagi otseselt seostanud. Ma kasutasin väljendit "ilmutuslik info". Ilmutusi saavad kindlasti ka Jumalasse mitte uskuvad inimesed. Religioossed inimesed kalduvad küll ilmutusi seostama Jumalaga, kuid see on vaid ilmutusliku info üks aspekt. Üks paljudest.

MK: Mina arvan, et selliseid nähtusi ja olukordi põhjustavad mingisugused energia võnkumised ja lained, millest me lihtsalt ei tea eriti midagi. Kahjuks mul ei ole järgneva teksti kohta anda teile ei viidet artiklile ega muule materjalile, aga minu jaoks usaldusväärsetelt allikatelt olen ma kuulnud, et on korraldatud katse kahe erineva inimgrupi vahel. Gruppidele anti iga päev lahendada erinevad ristsõnad. Ühele grupile üks ja teisele teine ristsõna, mis kunagi ei kattunud. Mõnda aega sellist katset tehes selgus, et mõlemad grupid lahendasid ristsõnu keskmiselt samal tasemel ja erilisi muutusi ristsõnalahendustel ei esinenud. Kuid üks päev anti teisele grupile ristsõna, mida esimene grupp inimesi oli eelmine päev just lahendanud ja selle ristsõna lahendamise protsent tõusis ~10% võrra. Grupid ei puutunud omavahel kuidagi kokku, aga siiski esines selline selgelt märgatav paranemine ristsõna lahendamisel. Justkui oleksid vastused juba õhus olemas ja eelneva grupi poolt sinna paisatud ning need on vaja vaid sealt üles leida. Sarnast nähtust olete ilmselt isegi kogenud, kui olete kellegiga samas ruumis ja te ei pruugi teineteisega sõnagi vahetada, kuid teile mõlemale turgatab täpselt sama mõtte pähe. Justkui õhus leviksid mingid lained mis mõjutaksid meie mõtteid ja suutmist orienteeruda oma mälus ja teadmistes. Ma ei väida, et õhus leviksid teadmised ja info, vaid ma arvan, et levib mingisugune energia või lained mida me suudame kinni püüda ja mis mõjutab meie mõtlemist. Sellele ei ole veel teadusliku seletust, sest seda on raske uurida, kuna see pole vaadeldav ega mõõdetav. Mida teie arvate sellisest asjast? Kas te usute, et see on mingit moodi Jumala tahe või on siin mõni teine seletus?

KT: Jah, Te kirjeldasite praegu üht ilmutusliku infoga seotud nähtust. Või "paranähtust" nagu mõnikord öeldakse. Aga need nähtused ei pea olema seotud Jumalaga. On olemas ka Jumala plaanidele vastu töötavad kurjad vaimud. Aga Jumal on inimesi Piiblis korduvalt hoiatanud kurjade vaimudega ühendusse astumise eest. Teie poolt kirjeldatud nähtus oli küll neutraalne (konkreetseid vaimolendeid välja kustuda ei üritatud), aga arvan et just seepärast oligi efekt suhteliselt nõrk. Vaimudel oli suht ükskõik, kas eksperimenteerijatel "kontakt teispooleksusega" tekib või mitte.

MK: Teie jutust lugesin välja, et te usute, et Jumal on teadvuslik olend ja vastab palvetele. Te mainisite ka, et kurjust toovad siia ilma inimesed kes ei usu Jumalat.

KT: Täpsemalt - inimesed, kes ignoreerivad Jumala käske ja hoiatusi.

MK: ...ja holokaust oli selle pärast. See viis mu mõtted filmile nimega "God on trial" mis on tõesti sündinud sündmustel põhinev film juutidest, kes on koonduslaagris ja süüdistavad jumalat nendega tehtud lepingu rikkumises. Ma ei hakka terve filmi sisu siin ümber jutustama, kuid lõpptulemus on see, et juudid mõistavad jumala süüdi ja ei pea teda heaks ja lahkeks jumalaks, vaid isekaks jumalaks, kes põlgas ära

nendega tehtud lepingu ja tegi uue lepingu natsidega.

KT: Siiani on kõik minu jaoks normaalne ja loomulik. Teema on korduvalt käsitletud ka Piiblis. Näiteks Iiobi raamatus.

MK: Natside pannadel, ja ka paljudes muudes kohtades, oli kirjas "Gott mit uns" - jumal on meiega.

KT: See pole küll mingi argument. Totalitaarsed režiimid valetavad totaalselt. Ka Stalin tappis kümneid miljoneid inimesi - ainult rahva õnne nimel.

MK: Väga paljud natsid olid kristlased.

KT: See jutt on puhas jama. Kristlane on see, kes reaalselt järgib Jeesuse Kristuse õpetust. Võib-olla mõni nats või bolševik tõepoolest käis regulaarselt kirikus palvetamas. Sest südametunnistus siiski piinas teda. Aga see ei muuda natsi ega enamlast veel kristlaseks.

MK: Seega ma ei suuda uskuda, et usk Jumalasse meid Jumala raevust päästaks.

KT: Niisiis, jõudsite teemani "miks on Jumal lubanud oma maailmas teoks saada nii paljudel jõledustel?" Kiire vastus: "Jõledused sünnivad põhjusel, et inimesed ei pea Jumala käske ja ignoreerivad Tema hoiatusi". Kui kõik püüaksid elada Jeesuse eeskujul, siis maailmas kurjust poleks.

MK: Veel tekkis mul küsimus, mida te arvate surma järgsest elust? Kas hing ja/või vaim lahkuvad kehast ja eksisteerivad edasi?

KT: Sellele on Piiblis väga selge vastus. Surnud ei tea midagi. Hing on elusolendi võime subjektselt osaleda ainevahetuses (hingata) ja kui saabub surm, siis nii loomal kui inimesel täiesti ühtviisi seda võimet enam pole. Kogu lugu. Teooriatel "hingede rändamisest" puudub igasugune piibliline ja ka loodusteaduslik alus. Aga inimesel on õnneks olemas ka vaim ehk individuaalset subjektsust kandva info kogum. Jumal säilitab seda infot ja on suuteline selle alusel inimese uuesti looma. ".. Inimese vaim läheb Jumala juurde, kes tema [vaimu] on andnud.." Koguja 12.7. <http://www.piibel.net/?&q=Kg+12> Ja veel. Kas teate, millised olid Jeesuse surmaeelsed sõnad? "Isa, Sinu kätte ma annan oma vaimu!" Luuka 23.46. <http://www.piibel.net/?q=Lk+23> Muuseas, need äärmiselt olulised sõnad on ära toodud kõigis neljas evangeeliumis.

Vaid inimesele on omane kontseptuaalne surmahirm. Loomadel seda pole. Kuna pole vaimu. Pole kontseptuaalset mõtlemist, seega ka ei oska loom mõelda surmast. Loomadel on vaid enesesäilitamise instinkt. Nad alluvad bioloogia kõige tähtsamale seadusele: "oma geenid tuleb üritada edasi anda". Peale surma seda enam teha ei saa. Ja just seepärast tuleb püüda surma vältida. Sellest tulenebki loomade enesesäilitamise instinkt, aga samas ka valmisolek end piirulukorras ohverdada järglaste ellujäämise nimel (läbi järglaste saab ju geen edasi minna!). Inimlik valmidus eneseohverduseks armastatu päästmise nimel on aga vaimust tulenev, "jumalik" omadus.

MK: Kui hing ja/või vaim lahkuvad kehast ja eksisteerivad edasi, siis kas neile jääb ka mälu, mis oli inimesel ja kas nad suudavad üldse ilma kehata eksisteerida ja toimida?

KT: Seda, mil viisil täpselt Jumal inimese uuesti loob, pole Piiblis öeldud. Tuleb usaldada Jumalat ja loota Tema headuse peale. Aga seda pole kuigi raske teha, sest millelegi muule loota inimesel ju - polegi. Või kuidas? :-)

MK: Tänan, et vastasite mu küsimustele niivõrd kiiresti ja põhjalikult ja ma sain enamikule oma küsimustest ka ammendava vastuse, aga mul jäid õhku siiski veel mõned küsimused ja mõtted, millele ma sooviks vastust saada. Te väidate et ateistliku maailmapildiga inimesed annavad alla uskudes, et niivõrd ebatõenäoline sündmus siiski esines. Ma olen sellega nõus. Mina, kui ateistliku maailmapildi pooldaja,

tõesti tunnistan üles, et annan selles suhtes alla. Aga mul on ka tunne, et religioosne annab alla. Ta küll seletab maailma tekkimist Jumalaga, aga ei suuda/julge uurida Jumalat. Tsiteerin: ""See ei ole enam meie probleem", vastab religioosne inimene." Ma ei usu, et need kaks seletust oleksidki niivõrd erinevad teineteisest. Mõlemad vaatepunktid annavad seletamise suhtes alla. Ateist ei suuda seletada ebatõenäolist sündmust ja religioosne inimene ei suuda seletada Jumalat. Religioosse inimese täielik usaldus Jumalasse ja tema motiividesse, teadmata neist midagi, on minu vaatepunktist sama suur alla andmine kui ateistliku inimese oma. Te väitsite eelmises loengus ka, et see kes usub asju ilma eksperimetaalse tõestuseta ei saa olla loodusteadlane.

KT: Mingi mõte selles jutus kindlasti on. Eks kogu inimese elu ju lõpe *allaandmisega* – oma eksistentsi ajalikkuse ning inimvõimete paratamatu piiratud fakti ees. Kas Teie oskate selle vastu midagi ette võtta? ☺ Mina küll mitte. Aga jällegi tuletan meelde, et maailmapildi religioossus või ateistlikkus ei oma mingit otseseost selle pildi loodusteaduslikkusega. Seega on Teie viimane väide õigupoolest demagoogia, sest minu tookordne jutt käis loodusteaduslikkuse ja mütoloogilisuse vastandlikkuse skaalal. Kordan - ma väidan vaid seda, et ateistlik maailmapilt pole mitte karvavõrdki teaduslikum kui religioosne. Teie asute mulle *jälle* omistama väidet nagu teaksid religioossed teadlased maailma kohta *füüsikaliselt* midagi enam kui ateistid. Aga ma pole seda väitnud.

MK: Nagu ma aru saan, usute teie, et kurjuse toovad siia ilma inimesed, kes ei järgi Jeesuse õpetusi. Ma olen nõus. Aga ma arvan, et see asi on laiem. Ma ei usu, et Piiblis kirjeldatud jumal on hea ja õiglane. Terve vana testament on täis Jumala karistavat kätt, mitte heldet ja andvat kätt. Kui Iisraeli rahvas oli Egiptuses, siis Jumal ei karistanud vaaraod vaid kogu Egiptuse rahvast. Saatis neile kaela mitmed nuhtlused. Kõige lõpuks tappis Jumal kõigi egiplaste esmasündinud lapsed. Jumal ei tapnud vaaraod, aga tappis tema lapse, kel polnud juutide orjapõlve suhtes mingit süüd ja ei saanudki olla. Te väitsite eelmises loengus, et inimese kuriteod ei kandu kuidagi teistele üle, aga Jumal karistas siiski vaarao last vaarao kuritegude eest. Kui Mooses juhatas oma rahvast Egiptusest välja, lahutas Jumal veed, et juudid saaksid edasi liikuda. Veed jäid lahtiseks ja egiptuse väed olid neil kannul. Jumal ei sulgenud veevälju egiptlaste ees, et need ei saaks järgneda, vaid ta ootas kuni nad järgnevad ja siis sulges veed, tappes kõik. Jumal määras hiljem kuningaks Sauli. Jumal käskis Saulil tappa kõik kes tema teele ette satuvad. Kuid Saul andis armu keenlastele ja õhutas neid põgenema, sest neil ei olnud pistmist amalekkidega. Saul ei hävitanud kõiki kariloomi, vaid hoidis alles parimad, et toita oma rahvast ja need ohverdada Jumalale. Aga see ei jäänud Jumala poolt karistamata. Jumal kahetses, et oli Sauli kuningaks teinud. <http://www.piibel.net/?rmt=1Sm&ptk=15> See on vaid üks näide vanast testamendist. Kuigi enne oli Mooses käinud Siinai mäel ja saanud Jumalalt Kümme käsku. Ja seal on selgelt kirjas, et sa ei tohi tappa. Kuid Jumal käsib Iisraeli kuningatel hävitada kõik oma teel. Hävitada rahvad, kes on palju suuremad ja tugevamad kui juudi rahvas. Jumala abiga ka nad lõpuks seda teevad. Kuid need rahvad, keda hävitati, kuidas nemad pidid siis juutide jumalat nägema? Nad ei näinud teda kui head ja heldet jumalat. Nad nägid teda kui julma jumalat, ilma halastuseta jumalat, kes tapab lapsi, vanureid, naisi, mehi ja kariloomi sõltumata sellest millised inimesed nad on olnud. Jumal ei armastanud kõiki inimesi, keda ta oli loonud, ta eelistas juudi rahvast. Ta oli lihtsalt nende poolel. Alles hiljem tuli Jeesus ja tema ideed. Ja need läksid üsnagi suurelt lahku vanas testamendis kirjeldatuga. Jeesus halastas kõigile, sõltumata mida nad uskusid ja mida nad teinud olid. Juutide Jumal aga mitte.

KT: Oleme jõudnud probleemini nimega „vastuolu Vana ja Uue Testamendi üldise tonaalsuse vahel“. Jah, see on olemas. Kuid see probleem on lahendamatu vaid nende inimeste jaoks, kelle meelest Piiblit tuleb lugeda sõna-sõnalt ja ainult nii. Minu kiire vastus on, et Piibel **EI OLE**, ei peagi olema vastuoludest vaba terviklik tekst ehk siis mingi „jumalike mõtete stenogramm, mis on adekvaatselt kirja pandud mõnede Jumala poolt eriliselt inspireeritud inimeste poolt“. Piibel on paljude eri rahvaste poolt erinevatel ajajärkudel saadud religioosse kogemuse kvintessents. Rahvastel, kes on elanud erinevates oludes, on loomulikult olnud ka erinevad religioossed kogemused ning eelistused. Vanade juutide jumalaks oli JHWH ning - **NB!** me isegi ei tea, kuidas me peaksime JHWH nimesse ehk tetragrammatoni täishäälikuid lisama! Variant „Jehoova“ (*ingl* Jehovah) on lihtsalt mingite kodanike hulga hilisem, vist 16. sajandist pärinev väljamõeldis. Niisiis, JHWH oli tõesti juutide sõjajumal, kelle halastamatus vaenlaste suhtes pakkus

ellujäämise võimalust juutidele endile neil karmidel aegadel, kui alistatud rahvas sageli lihtsalt hävitati. Just *sellist* Jumalat soovisid vanad juudid omada. Täpsemini, nad *mõtlesid* Jumala enda jaoks *just selliseks*. Aga see ei tähenda veel, et Jumal kui Universumi looja ning käskija - **ONGI** selline, üks ... juutide JHWH kõigest. Juutide eriline roll Vana Testamendi aegadel seisnes Jumala tähtsate sõnumite (loomisloo, veeuputuse-loojms) kandmises kuni Jeesuse ilmumise ajani välja. Ehk siis hetkeni, mil hakkas kõigile rahvastele ilmnema Jumala heatahtlik ning halastav põhiolemus. Pärast kristluse teket kaotas mõtte usk juudi rahva erilisse rolli ning kadus ka vajadus õigustada juudi rahva säilimise nimel toime pandud tapmisi (sh naaberrahvaste hävitamist). Võiks öelda, et Vana Testament on Jumala sõnum **lastele** (mitte veel täisealiseks saanud inimkonnale). Kusjuures kirja pandud just NII nagu selle sõnumi saanud lapsed (oma piiratud võimetega) sellest sõnumist aru võisid saada. Lapsele öeldakse: „sa saad vitsa, kui teed pahandust!“ Püütakse tekitada *lihtsaid* seoseid „ebasoovitav käitumine – sellele järgnev karistus“. Alles (mingilgi moel) täiskasvanule on mõtet asuda selgitama, *miks* see või teine käitumisviis on ebasoovitav. Uus Testament on Jumala sõnum **täisealiseks** saanud inimkonnale.

MK: Mälu ja vaimu kohta jäi mul küsimus. Et te väidate, et kui inimene sureb, siis jääb talle ka tema mälu. Seega mälu on üsna tihedalt seotud vaimuga. Ja kuna vaimu ei anna niisama lihtsalt hävitada ega rikkuda, siis peaksid kõik inimese kogemused ja mõtted seal talletunud olema, aga siiski me unustame. Kas unustamine on siis seotud rohkem meie kehaga, et meie keha ja aju ei suuda vaimust üles leida sinna talletunud mälu? Ja näiteks Alzheimeri tõbi ei vähenda tegelikult meie mälu, vaid lihtsalt meie oskust ja võimalusi vaimust mäletatavaid asju üles leida?

KT: Väga huvitav arutlus. Aus oleks öelda, et me ei tea, mis juhtub meie mäluga peale surma. Me ei suuda ajalike olenditena ette kujutada oma eksistentsi väljaspool aega. Aga inimese surmajärgne eksistents ju suure tõenäosusega just selline on. Kindlasti on unustamine seotud meie kehaga. Me unustame asju, mis pole meie jaoks tähtsad – vähemasti sellel hetkel mitte. Me ei tea, kui ulatuslikult Jumal meie identiteedi (vaimu) „hoiule võtab“ sel hetkel kui me sureme. Me ei tea ju kindlalt sedagi, kas üldse võtab. Aga Jumalasse uskuvad inimesed loodavad, et võtab. Enamat pole meile antud.